

Høringsinnspill til konsekvensutredning for Randselva kraftverk fra Ringerike Sportsfiskere

Vårt innspill til kommende konsekvensutredning bygger på melding Randselva kraftverk av 11.01.2023 fra Viul Kraft AS.

1 Bærekraftig storørretstamme

I noen norske vassdrag har det siden slutten av sist istid utviklet seg ørretstammer som kan betegnes som storørretstammer. Ørretstammen i Randselva tilhører i høy grad denne kategorien. Det betyr at elva har en ørretstamme det er spesielt viktig å ta vare på og sikre en bærekraftig utvikling. Miljøfaktorene i vassdraget og den genetiske utviklingen i stammen har sørget for at vi fortsatt har denne storørretstammen, som tradisjonelt regnes som en av landets tre viktigste. De andre to er Mjøsa og Bandak. **Det betyr at elva i framtida må beholde de egenskapene som har skapt en storørretstamme, og de negative faktorene, som har skapt problemer for stammen, må så vidt mulig fjernes, eller i det minste reduseres.** Dette må være et hovedprinsipp ved forvaltningen av elva og legges til grunn ved vurderingen av alle tiltak i vassdraget. Og det må bli styrende for enhver konsekvensutredning.

2 Elvestørrelse og fiskestørrelse

Det er en sammenheng mellom elvestørrelse og fiskestørrelse. Det ser vi i en rekke norske vassdrag. En konsekvensutredning må se nærmere på denne sammenhengen, og hva den innebærer for tiltak i Randselva. Det finnes altfor mange eksempler på at kraftutbygging i tidligere tider har utryddet viktige ørretstammer. Heldigvis er vassdragsforvaltningen i dag langt bedre. Men ethvert tiltak som i vesentlig grad reduserer elvestørrelsen, kan være fatalt i en storørretstamme som allerede er sårbar og desimert over mange år.

3 Minstevannføring

En vurdering av minstevannføring må ta for seg effekt på gyteområder, oppvekstområder, næringsdyr for fisk og predasjonstrykk på ørreten.

I 2022 fikk vi erfaringer med lav vannføring i elva over tid. Noe av det vi observerte var:

- Elva blir svært sårbar for brå endringer i vannføring. Vi hadde dropp i vannføring som ga betydelig fiskedød i flere deler av elva. Effekten av dette blir større jo lavere vannføringen var i utgangspunktet.
- Endringen i vanddekt areal fra 30 m³/s og nedover kan få store konsekvenser for levetilstandene i elva. Droneopptak og observasjoner viste ikke veldig store endringer i vanddekket areal, men nærmere undersøkelser viste at egnet oppvekstareal gikk kraftig ned mange steder. Dette skyldes at dyp og strømforhold blir ugunstige. Bruk av vanddekket areal som parameter for å vurdere effekt, gir derfor feilaktig bilde av den økologiske situasjonen.
- Fisketellingene som ble utført i 2022 viser svært lave bestander av småfisk. De fleste steder kan det virke som bestanden nærmest er utradert. Dette kan skyldes

forholdene vi har pekt på over. En annen effekt av lav vannføring er at småfisken, for å komme vekk fra ugunstige grunne områder, tyr ut mot dyprenna. På dypere vann er det større fisker og predasjonstrykket på småfisken øker sterkt. Det kan være en av årsakene til at store deler av småfiskproduksjonen går tapt ved lave vannføringer.

- Sideløpet til elva nedenfor Lundstadfossen er restaurert av Ringerike sportsfiskere for å få større areal for gyting og oppvekst. Foreningen har også planer for restaurering av Gamleelva. Hensikten er også her å skape større gyte- og oppvekstareal. En bærekraftig stamme er avhengig av at arealene økes. En tilnærmet konstant lav vannføring som det legges opp til, vil ha negative effekter for disse restaurerte arealene. Hvordan vil nytt kraftverk virke på mulighetene for å øke gyte- og oppvekstareal ved restaurering?

En konsekvensutredning må gå nøye inn i disse forholdene og analysene må se på mye mer enn vanddekket areal. Utredningen må ta for seg forskjellige minstevannføringsnivå.

4 Temperaturendringer og isdannelse

Hvordan vil en elv med konstant mindre vann påvirkes når det gjelder temperaturer gjennom året? Vi vet at temperatur er en viktig miljøfaktor for næringsdyr og fisk. Hva skjer med temperaturene ved en utbygging, og hvordan vil det endre de økologiske forholdene.

Ved lave vintervannføringer vil vi kunne få mer isdannelse i elva. I mindre elver ser vi ikke sjelden sterk isdannelse i grunne områder. En må ta med dette i vurderingen og utredningen av konsekvensene for grunne områder, gyteområder og oppvekstområder. Effekten på fisk og andre vannlevende organismer må utredes.

5 Begroing

Bilder og observasjoner fra elva viser en økt begroingstendens i elva nedenfor Viul de senere årene. I 2022 så vi en markant økning i begroing. Begroingen antas å ha ugunstig effekt på de økologiske forholdene for fisk i elva. Det trengs kunnskap om hva begroingen skyldes, og hvordan endringer i vannføring gjennom året påvirker begroingen.

6 Flommer

I naturlige vannsystemer har flommer en klar økologisk effekt. Randselva har i mange år vært regulert. Siden det bare er tale om elvekraftverk, har elva jevnlig hatt naturlige flommer som har effekt på elva og livet i elva. Et nytt kraftverk av den type som planlegges, vil gi viktige endringer i flommer og flomeffekt. Dette må utredes nøye med tanke på plante- og dyreliv, ikke bare i forhold til erosjon.

7 Feilvandring

Ved å føre mesteparten av vannet fra Randsfjorden over fra Randselva til Steinsfjorden vil sporet av Randsfjordvann i Storelva og Tyrifjorden bli betydelig endret. I stedet vil betydelige mengder Randsfjordvann strømme ut av Steinsfjorden.

Hos laks vet vi at lukten av vannet fra oppvekstelva fører laksen til «riktig» elv. Hva vet vi om hva som leder storørreten tilbake til sine oppvekstplasser? Kan vi få feilvandring av fisk inn Steinsfjorden i stedet for opp Storelva og Randselva? Dette må utredes og føre var-

prinsippet må komme sterkt inn. Hvis det i ettertid viser seg at storørreten vandrer inn Steinsfjorden vil det være særdeles uheldig.

8 Elvemusling

Randselva har en liten bestand av den rødlistede muslingen. Elvemuslingen står i fare for å bli utryddet i elva og effekter av kraftverket på elvemuslingforekomstene må utredes nøye.

9 Effekt på Steinsfjorden

Utbyggingen vil ikke bare ha stor virkning på Randselva. For Steinsfjorden vil den også ha store konsekvenser. Slik vi ser det er det viktig å avklare den nåværende vannkvaliteten i fjorden og hva som påvirker den negativt nå.

Hvordan er tilstanden når det gjelder tilførsel av næringssalter?

Hvordan virker vasspest og den økte mengden karpefisk på vannkvaliteten?

Hvordan vil en overføring av Randsfjordvann påvirke dette?

Hvordan vil endret vannkjemi kunne påvirke krepsebestanden? Vi vil her spesielt nevne at vannet som eventuelt vil bli tilført Steinsfjorden vil føres gjennom en lang tunnel med påvirkning fra sedimenter og fjell, som kan gi nye kjemiske forbindelser.

10 Alternative løsninger

I forbindelse med konsekvensutredning av et kraftverk med så store og usikre effekter, bør det utredes alternative løsninger. I alle fall bør en vurdere oppdatering av nåværende kraftverk og en løsning som ble lansert på folkemøtet om konsekvensutredningen: tunnel Bergerfoss-Viul og nytt kraftverk i fjell som utnytter fallet. I en slik sammenheng bør fjerning av Viuldammen utredes. En slik kraftverksløsning vil ha drøyt 10 m mindre fallhøyde og vil innebære lavere utgifter til tunnelboring. Miljøeffekten vil sannsynligvis være langt mer positiv fordi elva nedenfor Viul vil ha samme vannføring som tidligere.

Ringerike sportsfiskere

Liv Landmark
(leder)

Arild Brådalen
(nestleder)